ULUSLARARASI YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ SEMPOZYUMU

(Akademik ve Sosyal Yönleriyle)

II. CİLT

24-25 Ekim 2019

MALATYA

BİLDİRİLER KİTABI

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İnönü Üniversitesi
(İlahiyat Fakültesi)

İnönü Üniversitesi Yayınları No: 81
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları No: 6

Sertifika No
26607

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Fikret KARAMAN

ISBN
978-605-7853-24-0 (Tk)
978-605-7853-26-4 (2.c)

1. Baskı Aralık 2019 Ankara 500 Adet

Editörler
Doç. Dr. İbrahim AŞLAMACI
Doç. Dr. Cemil ORUÇ
Doç. Dr. Yusuf BATAR
Dr. Öğr. Üyesi Recep UÇAR
Arş. Gör. Gülşen SAYIN

İsteme Adresi
İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
44280 Kampüs / MALATYA
Telefon: 0422 377 49 99
e-posta: ilahiyat@inonu.edu.tr

Baskı

TDV
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE
Ostim OSB Mahallesi
1256. Cadde No: 11 06370
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Düzenleyen Kuruluşlar

İnönü Üniversitesi Rektörlüğü

(İlahiyat Fakültesi)

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Ahmet KIZILAY

İnönü Üniversitesi Rektörü

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Fikret KARAMAN

İlahiyat Fakültesi Dekanı

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Fikret KARAMAN

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Doç. Dr. Mehmet BİRSİN

Doç. Dr. Yusuf BATAR

Doç. Dr. İbrahim AŞLAMACI

Doç. Dr. Cemil ORUÇ

Doç. Dr. Veysel ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Recep UÇAR

Dr. Öğr. Üyesi Fethullah ZENGİN

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Nur YUSUF

Dr. Öğr. Üyesi Halil AYOUP

Arş. Gör. Gülşen SAYIN

Not: 24-25 Ekim 2019 tarihlerinde Malatya'da düzenlenen Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Sempozyumu 8 farklı ülkeden katılım ile gerçekleştirilmiştir.

Bu eserde yer alan metinlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

BİLİM KURULU[1]

Abdurrahim Kozali, (Prof. Dr.)	Universität Osnabrück / Almanya
Abdurrahman Ateş, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Abdurrahman Kasapoğlu, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Adnan Demircan (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi
Ahmet Ağırakça, (Prof. Dr.)	Mardin Artuklu Üniversitesi
Ahmet Faruk Sinanoğlu, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Ahmet Koç, (Prof. Dr.)	Marmara Üniversitesi
Ahmet Onay (Prof. Dr.)	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Ali Köse, (Prof. Dr.)	Marmara Üniversitesi
Ali Akdoğan (Prof. Dr.)	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Asım Yapıcı (Prof. Dr.)	Çukurova Üniversitesi
Burhanettin Tatar (Prof. Dr.)	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Bülent Uçar, (Prof. Dr.)	Universität Osnabrück / Almanya
Bünyamin Erul (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
Cem Zorlu, (Prof. Dr.)	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Cemal Tosun, (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
Cemil Oruç (Doç. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Ekrem Demirli (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi
Eyüp İzci, (Doç. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Fethi Ahmet Polat, (Prof. Dr.)	Muş Alparslan Üniversitesi
Fikret Karaman, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Hacı Mustafa Aliş, (Dr.)	Yüksek İslam Enstitüsü/ Bulgaristan
Halit Ev (Prof. Dr.)	Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Hulusi Arslan, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Hüseyin Yılmaz, (Prof. Dr.)	Cumhuriyet Üniversitesi
Imtiyaz Yusuf (Asst. Prof. Dr.)	Mahidol University/ Tayland
İbrahim Aşlamacı, (Doç. Dr.)	İnönü Üniversitesi
İhsan Fazlıoğlu (Prof. Dr.)	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
İlhan Erdem, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
İrfan Başkurt (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi
İsmail Hakkı Ünal, (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
İsmail Kara, (Prof. Dr.)	İstanbul Şehir Üniversitesi
İsmail Sağlam (Prof. Dr.)	Bursa Uludağ üniversitesi
Mehmet Kubat, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Mehmet Ali Büyükkara (Prof. Dr.)	İstanbul Şehir Üniversitesi

1 Bilim Kurulunun isimleri alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir.

Mevlüt Kaya (Prof. Dr.)	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Mualla Selçuk (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
Muhittin Okumuşlar, (Prof. Dr.)	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Murtaza Bedir, (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi
Mustafa Arslan, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Mustafa Köylü, (Prof. Dr.)	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
Mustafa Tavukçuoğlu, (Prof. Dr.)	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Mustafa Öcal, (Dr.)	Emekli Öğretim Üyesi
Mustafa Usta, (Prof. Dr.)	Marmara Üniversitesi
M. Akif Kılavuz (Prof. Dr.)	Bursa Uludağ Üniversitesi
M. Faruk Bayraktar (Prof. Dr.)	Düzce Üniversitesi
M. Şevki Aydın, (Prof. Dr.)	Erciyes Üniversitesi
M. Zeki Aydın (Prof. Dr.)	Marmara Üniversitesi
Nazif Yılmaz	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü
Necdet Subaşı, (Dr.)	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Nevzat Yaşar Aşıkoğlu, (Prof. Dr.)	Cumhuriyet Üniversitesi
Nurullah Altaş, (Prof. Dr.)	Atatürk Üniversitesi
Ramazan Buyrukçu, (Prof. Dr.)	Süleyman Demirel Üniversitesi
Recai Doğan, (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
Recep Kaymakcan, (Prof. Dr.)	T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı
Recep Şentürk, (Prof. Dr.)	İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi
Recep Uçar, (Dr. Öğr. Üyesi)	İnönü Üniversitesi
Saffet Köse, (Prof. Dr.)	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Saffet Sancaklı, (Prof. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Syed Asad Abbas Rizvi (Dr.)	Uluslar arası İslam Üniversitesi/Pakistan
Suat Cebeci, (Prof. Dr.)	Yalova Üniversitesi
Süleyman Akyürek (Prof. Dr.)	Erciyes Üniversitesi
Şaban Ali Düzgün (Prof. Dr.)	Ankara Üniversitesi
Şakir Gözütok, (Prof. Dr.)	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Şinasi Gündüz (Prof. Dr.)	İstanbul Üniversitesi
Şuayip Özdemir, (Prof. Dr.)	Amasya Üniversitesi
Yurdagül Mehmedoğlu, (Prof. Dr.)	Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi
Yusuf Batar (Doç. Dr.)	İnönü Üniversitesi
Zekeriya Güler (Prof. Dr.)	İstanbul 29 Mayıs
Zeki Salih Zengin, (Prof. Dr.)	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İçindekiler

4. OTURUM

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİLERİ İÇİN BİBLİYOMETRİK BİR ANALİZ
Ahmet KOÇ | Umut KAYA | Elif Sena GELGÖR
3

GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE SAYILARLA YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ
İbrahim AŞLAMACI
21

TÜRKİYE'DE YÜKSEK DİN ÖĞRETİM KURUMLARININ AKADEMİK BİLGİ ÜRETME KAPASİTELERİNİN ANALİZİ 39
Ali BALTACI
39

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN DİN EĞİTİMİ DERSİNE YÖNELİK TUTUM VE BEKLENTİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 51
Salih AYBEY
51

MEDRESELERDEKİ TEDRİSİNDEN GÜNÜMÜZ İLÂHİYAT FAKÜLTELERİNE EVRİM SÜRECİNDE KELÂM EĞİTİMİ
Hüseyin DOĞAN
77

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİNDEN MÜCTEHİT İMAMLAR DÖNEMİNİN SONUNA KADAR FIKIH EĞİTİMİ
Ali DUMAN
89

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KURUMLARINDAN OSMANLI MEDRESELERİNDE OKUTULAN USUL-İ FIKIH DERS KİTAPLARINDAN TAVZİH İLE GÜNÜMÜZ İLAHİYAT FAKÜLTELERİNDE ÇOKÇA OKUTULAN İSLAM HUKUK USULÜ DERS KİTAPLARINDAN BİRİNİN KARŞILAŞTIRMASI
Yüksel MACİT
113

5. OTURUM

YÜKSEK DİN EĞİTİMİNDE SİYER ÖĞRETİMİ: TESPİTLER, TEKLİFLER

Prof. Dr. Adem APAK

131

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE İSLAM TARİHİ ÖĞRETİMİ: TESPİTLER VE TEKLİFLER

Adnan DEMİRCAN

137

BAŞARILI VE ETKİN BİR YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE HZ. PEYGAMBER'İN EĞİTİM-ÖĞRETİM METOTLARININ MODEL ALINMASININ GEREKLİLİĞİ

Saffet SANCAKLI

149

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMDE SİYER ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Mahmut KELPETİN

179

İLAHİYAT FAKÜLTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK ALGILARI VE YETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 201

İsmail SAĞLAM | Züleyha DEMİR

201

İSLAMİ İLİMLER/İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN İLAHİYAT EĞİTİMİNE VE ÖĞRETİM ELEMANLARINA İLİŞKİN ALGILARI: METAFOR ANALİZİ ÖRNEĞİ

Tecelli KARASU

217

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Rahime ÇELİK

229

İLAHİYAT FAKÜLTESİNE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNE BAKIŞI HAKKINDA BİR DURUM DEĞERLENDİRMESİ: BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Berrin SARITUNÇ

245

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE İHTİSASLAŞMA VE ULUSLARARASILAŞMA VİZYONU; EZHER-İ ŞERİF TECRÜBESİ

Adem YERİNDE | Hasan HALİLOĞLU

269

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE YÜKSEK ÖĞRETİMİN TARİHİ

Fethullah ZENGİN

285

ÜRDÜN'DE YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ KURUMLARI: ÜRDÜN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
Yusuf AYDIN
291

OSMANLI DEVLETİ'NİN İLK İLAHİYAT FAKÜLTESİ
Prof. Dr. Fikret KARAMAN | Arş. Gör. Dr. İrem CEYHAN
OSMANLI SON DÖNEMİNDE MODERN BİR MEDRESE ISLÂH-I MEDÂRİS'İN TÜZÜĞÜ
İsmail BİLGİLİ
319

XX. ASIR BAŞI İTİBARİYLE EZHER ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM TARİHİNE BİR BAKIŞ
İsmail BİLGİLİ | Ahmet ÇELİK
339

XIX-XX YÜZYILIN BAŞLARINDA KUZEY-BATI AZERBAYCANIN ŞEKİ BÖLGESİNDE DİNİ TEDRİS MÜESSİSELERİ 357
Elşen ABDURAHMANOV | Habil HALİLOV
357

6. OTURUM

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜLERİNİN DİN EĞİTİMİNDEKİ ROLÜ
Fikret KARAMAN
377

ÜNİVERSİTELEŞME, YÜKSEKÖĞRETİM VE YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER
İsmail SAĞLAM
389

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE MÜFREDAT ÖRÜNTÜSÜNE DAİR BAZI ÖNERİLER
Recep ARDOĞAN
413

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNİN SORUN ÇÖZME KAPASİTESİ ÜZERİNE BİR SORGULAMA
Bayramali NAZIROĞLU
427

İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN "İLAHİYATÇI" KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI
Ahmet ÇAKMAK | Eyüp ŞİMŞEK | Yakup UZUNPOLAT
437

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE 'ULUSLARARASI ALGILAR'
Sümeyra ARICAN
459

ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN TÜRKİYE'DEKİ İLAHİYAT FAKÜLTELERİNİ TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Fatih ÖZKAN

467

6.OTURUM PEMBE SALON

İLİTAM PROGRAMLARINDA ONLİNE VE YÜZYÜZE YAPILAN SINAVLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Mevlüt KAYA | Elif SOBİ

485

İLİTAM ÖĞRENCİ PROFİLİ -İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Yusuf BATAR | Recep UÇAR

505

GEÇMİŞİMİZİ DOĞRU ANLAMAK: DİN BİLİMLERİ VE ARKEOLOJİ BAĞLAMINDA DİSİPLİNLERARASI ÇALIŞMALARIN GEREKLİLİĞİ

Bilal TOPRAK

521

6.OTURUM PEMBE SALON

YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE FELSEFE ÖĞRETİMİ VE ÖĞRENİMİNİN ÖNEMİ

Tuncay AKGÜN

529

İLİTAM PROGRAMINDA FELSEFE DERSLERİ ALGISI KOCAELİ İLİTAM ÖRNEĞİ

Metin PAY

543

GÜNÜMÜZ YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİNDE FELSEFE DERSLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Enes TAŞ

567

ARAPÇA BİLDİRİLER
575

DEĞERLENDİRME OTURUMU

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİİLAHİYAT FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI YÜKSEK DİN ÖĞRETİMİ SEMPOZYUMU
(24-25 EKİM 2019-MALATYA)
SONUÇ BİLDİRGESİ
765

İLAHİYAT FAKÜLTESİ SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK ALGILARI VE YETKİNLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İsmail SAĞLAM[1]
Züleyha DEMİR[2]

İnsanoğlunun ulaşmak için çaba sarf ettiği ve yakaladığında kaybetmek istemediği mutluluk; kişinin kendisini gerçekçi bir gözle tanıması, olduğu gibi kabullenmesi, sevmesi, öz saygıya sahip olması ve değer yargılarının farkına varmasıyla mümkündür. Oysaki bazı insanlar para ve yüksek statünün kişiyi mutluluğa ulaştıracağını düşünerek yanılgıya düşebilmektedirler. İnsanı mutluluğa, öz saygıya ve bilinçli farkındalığa ulaştıran en önemli faktörlerin sahip olduğu "kimlik", "kişilik", "benlik algısı" olduğu söylenebilir. Bunların sahip olduğu form kişide meydana gelecek davranışlara da kaynaklık edecektir. Bireyin davranışlarına kalıtım ve sosyal çevrenin kaynaklık ettiği ise bilinen bir gerçektir.[3]

"Psikanalitik yaklaşım insan davranışlarında bilinçaltı akımların etkili olduğunu savunurken sosyoloji ve antropoloji gibi bilimler sosyal çevrenin birey üzerindeki etkilerini incelerler. Bilim adamları arasında da bu konu üzerinde bir uzlaşma mevcut değildir. Örneğin Jung, kişiliğin kolektif bilinçaltıyla ilişkisi üzerinde dururken, Freud'a göre kişiliğin önemli bir kısmı küçük yaşlardaki deneyimler tarafından belirlenmektedir. Fromm ise kişiliğin oluşumunun daha ziyade çevreden edinilen kazanımlar ve kalıtımsal özelliklerin harmanlanmasıyla gerçekleştiği kanaatindedir.

Kişiliğin karakter, mizaç ve benlik ile olan ilişkisine bakıldığında kişilik diğer üç terimi de içine alan geniş bir kavramdır. Karakter, "İnsanın bedeni, zihni ve duygusal etkinliğine toplumun verdiği değer" ; mizaç, "Bireyin duygusal ve devinimsel hayatının özellikleri" ; benlik ise, "İnsanın kendi kişiliğine

1 Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi A.B.D Öğetim Üyesi, isaglam@uludag.edu.tr

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, huzurislamda_610@outlook.com

3 İsmail Sağlam, "Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: 10, Sayı:2, 2001 ss.209-223

ilişkin kanılarının toplamı" olarak tanımlanabilir. Karakter, kişiliğin ahlaki yönünü; mizaç duygusal yönünü; benlik ise bireyin kendisine yönelik düşünce yönünü oluşturmaktadır. Yani hem karakter hem mizaç hem de benlik kişiliğin özel yanlarıdır."[4]

" Ego" terimi ile de ifade edilen benlik, ben'in özellikleri ve diğer insanlarla etkileşiminin olumlu ve olumsuz çeşitli yönlerinin algılanması sonucu oluşan, örgütlenmiş ve kendi içinde tutarlı bir kavramdır. Tek seferde gelişmesi mümkün olmayan benlik, ergenlik ve ilk yetişkinlik döneminde anlam kazanan ve yaşam boyu devam eden, insanlarla iletişimimizden ya da kendi duygu ve düşüncelerimizle ilk diyalogumuzdan çıkar. Disiplin ve sevgi aracılığıyla ana-babadan, uygun davranışı gösterme baskısıyla, yaşıtlardan, başarı ya da başarısızlıkla okul yaşantılarından etkilenen benlik gelişimi, ruh ve beden sağlığımızı, başkalarıyla ilişkileri, akademik başarıları ve meslek seçimini etkileyebilir.[5] Burns benliğin, birey tarafından önemsenen kişilerin etkileri sonucu oluştuğunu ve üç ayrı benlik bulunduğunu belirtmektedir. Bunlar;

Bilinen Benlik: Bireyin kendi yetenekleri, statüsü ve rolü ile ilgili olarak oluşturduğu kavramdır.

Sosyal Benlik: Bireyin başkalarının bakışı ile ilgili olarak kendisini değerlendirmesi.

İdeal Benlik: Bireyin olmayı hedeflediği benlik düzeyidir. Bu üç benlik düzeyi fiziksel, sosyal, akademik ve duygusal olmak üzere dört boyutludur.[6]

Mevlana ise, bilinçli bir varoluş halinin kişinin benliğinin farkına varması, nesnelleştirmesi ve kozmik evrimdeki yerini kavraması ile mümkün olduğunu söyler. İki farklı benlik düşüncesinden bahseden Mevlana, bireyin sosyal çevreden etkilenerek oluşturduğu benliğine geleneksel benlik, özünde var olan, evrenle uyumlu benliğine de gerçek benlik der. Mevlana düşüncesinde, geleneksel benliği paranteze alarak içinde bulunduğu benliğin farkına varan ve benliğinin eksik yönlerini onamaya çalışan insan özgürlüğe adım atmış ve geleneksel benliğinin farkına vardığında, yeniden doğmuş olur.[7]

Kendilik kavramının Arapçasına tekabül eden nefs kavramı halk arasında insana kötülüğü telkin eden, zaaflarına yenik düşüren bir çeşit şeytani varlık olarak bilinse de kelam ve tasavvuf literatüründe bireyin "insan olmak" bakımından derecelerini ifade eden yapının tümüne verilen isimdir. Gazzâlî nefsi "rabbânî ve ilâhî latife", "mânevî bir cevher", "insandaki bilen ve algılayan

4 Semra Karakaya, *Dindarlık ve Kişilik Arasındaki İlişki, Allport ve Fromm'un Karşılaştırmalı Analizi*(Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), syf. 72.

5 Mary J. Gander, Harry w. Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişimi,* çev. Ali Dönmez-Nermin Çelen-Bekir Onur, (3.bs. İstanbul: İmge Yayınları, 1993), syf.595.

6 Cengil Muammer, "Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 1.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* c.8, sy.15, Çorum, 2009/1, syf.80.

7 Akış Yaman Yasemin, "Mevlânâ ve Kierkegaard'da Benliğin Gelişimi", *Kaygı, Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi,* 29/Güz, Bursa, 2017,syf. 113

latife", "hakiki insan", "insanın kendisi" şeklinde tarif eder.[8] Nefis; nebatî, hayvanî ve insanî olmak üzere üç başlıkta toplanır. **Nebatî nefs;** yeme, içme, üreme gücü, **hayvanî nefs;** his ve iradeli harekete sahip olma gücü, **insanî nefs** ise; akıl yürütme gücüdür. İbn Sînâ insanı incelemeye fizyolojik kısmından başlar. İnsan varlığının son katmanını insanî nefs olarak isimlendirir. İnsanın akletme başta olmak üzere tüm yetilerini ve ben olgusunu insanî nefs kapsamında ele alır ve "ben" olgusunu insanî nefs kapsamında inceler. Kişinin kendi nefsini bilmemesinin, varlığının bilincinde olmamasının mümkün olmadığına vurgu yapar.[9] Aynı fikri savunan Descartes'te ben bilgisinin tüm bilgilerimiz arasında en kesin bilgi olduğunu cogito argümanıyla savunur.[10] İbn Sînâ insanın fıtratı itibariyle unutan bir varlık olduğunu, bu kesin bilgi ve bilincin farkındalığına sahip olamama ihtimaline karşı uyarılması gerektiğini, dinin görevinin deuyarma olduğunu bildirir.[11] Muhammed İkbal de benliği geliştiren ve yücelten bütüntedbirlerin İslam tarafından alındığını[12] söyleyerek İbn Sînâ'nın söylemini geliştirir.

Teorik olarak çeşitli filozofların benlikle ilgili görüşlerinden yararlanmakla beraber konuyu izah etmekte dikkate sunmak istediğimiz diğer bir konu da benlik algısının değişkenliğidir. Zaman, zemin ve kişiye bağlı farklılık gösteren bir yapıya sahip olan insanoğlu, farklı zamanlarda farklı davranışlar sergileyebilmektedir. Örneğin orta dereceli bir okulda öğrencisi T. ile ilgilenen öğretmen, Beden eğitimi öğretmeni ile görüştüğünde T.'nin sorumluluk duygusu gelişmiş ve lider konumda olduğunu, Müzik öğretmeniyle görüştüğünde dikkatsiz ve kaba olduğunu, matematikten hep pekiyi alırken Sosyal Bilgiler'den bazen iyi bazen zayıf not aldığını öğrenmiş, "Sanki birden fazla T. var" diye düşünebilme durumunda kalabilir.[13] Bu örnek akıllara Gardner' in çoklu zeka kuramını getirmektedir. Aslında T., birden fazla değil, ya kinestetik ve mantıksal zekaya sahip, ritmik ve sözel zeka bakımından zayıf, ya da özdeşim kurduğu öğretmenlerin dersinde ilgili ve başarılı, diğer derslerde ilgisizdir ve bu ilgisizlik T.'yi başarısızlığa sürüklemiştir. Bireyin kendini tanımlayıp, ilgi ve beklentilerini saptayarak hedefleri doğrultusunda mücadelesi sonucunda, kendini gerçekleştirmesi mümkündür.

Abraham Maslow, tarihte yaşamış ve halen hayatta olan seçkin kimseler üzerinde, klinik metotla derinlemesine yürüttüğü incelemeler sonunda kendini gerçekleştiren kimselerin en belirgin özellikleri olarak şunları saptamıştır[14]:

8 "Nefis - *TDV İslâm Ansiklopedisi*", erişim tarihi:11.09.2019, https://islamansiklopedisi.org.tr/nefis

9 Külçe Sümeyye, "İbn Sînâ'nın Nefs Kavramı ve Modern Psikolojideki Ego Kavramının Benlik Olgusu Bağlamında Karşılaştırılması",*Türkiye Bütüncül Psikoterepi Dergisi,* c.1, sy.1, Kocaeli, Ocak 2018, syf.53.

10 Yalçın Şehabettin, "Ben Neyim?", *Beytülhikme AnInternational Journalof Philosophy,*c.1, sy.2, Aralık 2011, syf.29.

11 Külçe, syf.72.

12 Aydın Mehmet S., "İkbal'in Felsefesinde İnsan", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* c.29, sy.1, Ankara,1981, syf.99.

13 Yahya Özsoy, *Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri,* (Ankara: Temel Eğitim Kitapları, 1968), syf.19.

14 İbrahim Gürses, *Dindarlık ve Kişilik,* (2.bs. Bursa: Emin Yayınları, 2010), syf. 39,40.

1. Gerçeği olduğu gibi algılayabilme: Önyargıların etkisi altında kalmadan nesneleri, olayları ve insanları oldukları gibi algılayabilme; somut ve taze yaşantılara yer verme.
2. İçten geldiği gibi davranabilme
3. Kişisel olmayan, insanlıkla ilgili bir probleme yönelik olma
4. Kendine yeterli olma: Problemlerini kendi başına çözerek başkalarından yardım, destek ve iltifat beklemeden eylemde bulunabilme.
5. Çevreden bağımsız olma: İnsanların durumlarından faydalanmayı beklememe. Fiziksel ve sosyal çevreden bağımsız yaşayabilme.
6 Takdir edebilme.
7. İnsanlıkla özdeşleşme: Kendini insanlara yakın hissetme, derin bir sempati duyma.
8. Demokratik bir karakter yapısına sahip olma: Irk, sosyal tabaka, eğitim ve siyasal inanç farkı gözetmeksizin yetenek ve iyi kişilik özelliklerine saygı duyma.
9. Nüktedanlık: İnce filozofik değeri olan, güldürürken düşündüren nükteler yapabilme.
10. Yaratıcılık: Yeni bir eser, tarz ve tavır ortaya koyabilme.
11. Sosyal kalıplaşmaya direniş: Kültürün içinde hazır bulunan davranış kalıplarını benimseme zorunluluğu duymama ve modayı yakından izleme gereği duymama.

Yukarıda kendini gerçekleştirmiş bireylerin kişilik özellikleri yer almaktadır. Ancak bilinmelidir ki, kendini gerçekleştirme hayat boyu devam eden, sonu olmayan bir süreçtir. Yani birey, "kendimi gerçekleştirdim, ötesi yok" deme imkânına sahip değildir. Bu durum dünyaya gönderiliş amacımızla da uyum arz etmektedir. Tepe noktasına ulaştığını düşünen bireyin bir süre sonra yaşamından lezzet almasının mümkün olmayacağı, insanı yaşamaya güdüleyen temel etkenin fıtratımıza yerleştirilen iyiye ve güzele ulaşma arzusu ve daima daha üst noktayı hedeflemek olduğu unutulmamalıdır.

Hedefe ulaşmadaki yollardan biri de hedefe götürecek bilgi birikimine sahip olmak için çaba sarf etmektir. İlahiyat fakülteleri de, dini alanla ilgili hedef belirleyen bireylere rehberlik eden ve katkı sağlayan kurumlardandır.

İlahiyat fakültesindeki öğrenciler her ne kadar eğitim sistemi gereği belli bir alanı seçmiş ve o alanda yükseköğrenim görmekte iseler de, farklı eğilimlere sahip olabilecekleri gözden uzak tutulmamalıdır. Bunların da farklı ilgileri, kabiliyetleri, ve benlik algıları olabileceği düşünülmelidir. Hastanelerden- cezaevlerine, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan Diyanet İşleri Başkanlığı'na kadar birçok kuruma personel yetiştiren İlahiyat Fakülteleri, alanıyla ilgili teknik donanıma sahip olmakla beraber, kendisiyle barışık, yeteneklerinin, ilgi ve ihtiyaçlarının farkında, özgüven sahibi, kendi kendine kararlar verebilen,

duygu, düşünce ve davranış bütünlüğünü elde etmiş bireyler yetiştirmeyi misyon edinmiştir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin bahsi geçen özelliklerini konu edinen hatta diğer fakülte öğrencileriyle karşılaştıran bilimsel çalışmalar mevcuttur.[15] Örneğin Aydın(2005) tarafından Ankara Üniversitesi'nde yapılan araştırmada Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğrencileri ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri arasındaki ereksel değerler şu şekildedir[16]: İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öncelikli değerleri sırasıyla; ahiret mutluğu, iç huzur, erdemlilik, barış içinde bir dünya ve aile güvenliği iken, Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin sırasıyla aile güvenliği, iç huzur, özgürlük mutluluk ve kendine saygı değerlerini tercih sıralamalarında belirttikleri görülmektedir. Alt sıralarda gösterilen ereksel değerler İlahiyat Fakültesi öğrencileri için: rahat bir yaşam, sosyal saygınlık, heyecanlı bir yaşam, güzellik/estetik ve zevk iken; Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğrencileri için, ulusal güvenlik, ahiret mutluluğu, zevk, heyecanlı bir yaşam, güzellik/estetik olarak değerlendirilmektedir. Mutluluk ve ulusal güvenlik değerleri İlahiyat Fakültesi öğrencilerince daha önemli olarak değerlendirilip, üst sıralarda yer verilirken; olgun sevgi, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal saygınlık ve zevk değerleri Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi öğrencilerinin tercihlerinin üst sıralarında yer almıştır.

Şimdi çalışmamızda yer verdiğimiz İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerine uygulanan "Bilinçli Farkındalık" eğitimi kapsamında "Ayna ve Benim Dört Parçam" etkinliklerinden elde ettiğimiz sonuçlara değinelim.

☙ Yöntem

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 'Din Hizmetlerinde Rehberlik ve İletişim' dersinde son sınıf öğrencilerine "Bilinçli Farkındalık" eğitimi kapsamında "Benim Dört Parçam Etkinliğine" katılan 254 öğrenci ile "Ayna Etkinliğine" katılan, 256 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

1.Ayna Etkinliği[17]**:** Deneklerden sakin bir ortamda ayna karşısında olduklarını hayal ederek iç ve dış benliklerine yönelik hislerini yazmaları, "Ben kimim?" , "Amaçlarım ne?" , "Değer yargılarım, doğru ve yanlışlarım neler?"

15 Veysel Karani Altun, *İlahiyat Fakültesi ve Diğer Fakülte Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Ahlaki Yargı Düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2018)- Murat Salur, *Eğitim ve İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Perspektifinden Göç ve Mülteci Meselesi* (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2018)

16 Azize Aydın, *Dil-Tarih ve Coğrafya Öğrencilerinin Değer Hiyerarşileri İle İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Hiyerarşilerinin Karşılaştırılması, (*Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,2005), syf.74.

17 Mehmet Güven, Ümre Kaynak, Sare Terzi, *Bilişsel Davranışçı Yaklaşıma Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Programları* (2.bs. Ankara: Anı Yayınları, 2019) syf.72,73,74.

sorularını cevaplamaları istenmiştir. Deneklerin benliklerini tanımaları ve kimliklerinin boyutlarının farkına varmalarına yönelik bir bilgi formudur.[18]

2.Benim Dört Parçam Etkinliği[19]**:** Dağıtılan form aşağıda görülmektedir. Formda, öğrenci ben, sosyal ben, bedensel ben ve duygusal ben olmak üzere dört alana ait bölümler bulunmakta, her bölümde 10 rol yer almaktadır. Her alanda birbirine zıt iki rol bulunmakta ve bu roller arasında 1ila 5 arası rakamlar bulunmaktadır. 1 ve 2 düşük benlik algısına sahip rollere yakınlığı belirtirken 4 ve 5 yüksek benlik algısına sahip rolleri belirtmektedir. 3 isekişinin kendisini ortada gördüğünü ifade etmektedir. Her bir alandan alınacak maksimum puan 50, toplam maksimum puan 200'dür.

Öğrenci "BEN"

		1	2	3	4	5	
1.	Başarısız						Başarılı
2.	Hoşnutsuz						Hoşnut
3.	Kararsız						Emin
4.	Diğerlerinden daha kötü						Diğerlerinden daha iyi
5.	Sıkkın						Canlı
6.	Okul tarafından kızdırılmış						Okul tarafından mutlu edilmiş
7.	Çalışma becerileri kötü						Çalışma becerileri iyi
8.	Testlerde zayıf						Testlerde güçlü
9.	Öğretmenlerce sevilmeyen						Öğretmenlerce sevilen
10.	Okula kızgın						Okulu seven
	TOPLAM						

Sosyal "BEN"

		1	2	3	4	5	
1.	Güvensiz						Güvenli
2.	Eleştirilen						Kabul gören
3.	Göz ardı edilen						İstenilen
4.	Güçsüz						Güçlü
5.	Arkadaşsız						Çok arkadaşlı
6.	Değersiz						Üstün
7.	Arkadaşlık becerileri kötü						Arkadaşlık becerileri iyi
8.	Hor görülen						Sevilen

18 Besti Üstün, Ebru Akgün, Neslihan Partlak, *Hemşirelikte İletişim Becerileri Öğretimi* (İzmir: Okullar Yayınevi, 2005)Naklen: Mehmet Güven, Ümre Kaynak, Sare Terzi, Bilişsel Davranışçı Yaklaşıma Dayalı Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Programları (2.bs. Ankara: Anı Yayınları, 2019) syf.72,73,74

19 Ümre Kaynak, Sare Terzi, *Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Programları,* syf. 75,76,77.

9.	Popüler olmayan						Popüler
10.	Mahcup						Gururlu
	TOPLAM						

Duygusal "BEN"

		1	2	3	4	5	
1.	Şefkatsiz						Şefkatli
2.	Dürüst olmayan						Dürüst
3.	Duygusuz						Hassas
4.	Sabırsız						Sabırlı
5.	Soğuk						Arkadaş canlısı
6.	Mutsuz						Mutlu
7.	Kederli						Neşeli
8.	Kabul görmeyen						Kabul gören
9.	Korkak						Emin
10.	Yeteneksiz						Yetenekli
	TOPLAM						

Bedensel "BEN"

		1	**2**	**3**	**4**	**5**	
1.	Kötü görünümlü						Çok iyi görünümlü
2.	Çok kısa						Yeterince uzun
3.	Çok ince						Olması gereken kiloda
4.	Çok ağır						Olması gereken kiloda
5.	Sakar						El göz koordinasyonu iyi
6.	Toy						Yeterince olgun
7.	Kötü görünen						Hoş görünen
8.	Zayıf						Güçlü
9.	Burnu kötü						Burnu hoş
10.	Saçları çirkin						Saçları güzel
	TOPLAM						

☙ Uygulama

Denek sayısı kadar çoğaltılmış "Benim Dört Parçam" etkinlik formu öğrencilere dağıtılmış ve nasıl doldurmaları gerektiği anlatılmıştır. Ayna etkinliğinde ise deneklerden kendilerini rahat hissettikleri sessiz bir ortamda soruları cevaplamaları istenmiştir.[20]

20 "Düşünce sürecini daha kolay yakalamanın yollarından biri bireyin kendini tanımasıdır. Kendilerini tanıyan bireyler olaylar karşısında duygu, düşünce ve davranışlarına ilişkin daha kolay farkındalık geliştirirler. Ayna etkinliği de iç ve dış gözlem yapabilmemiz için yaptığımız bir etkinliktir." Ümre Kaynak, Sare Terzi, Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Programları, syf. 71,72,73

İstatiksel Değerlendirme

İstatiksel analizler IBM SPSS 22. sürüm ile yapılmıştır. Benim Dört Parçam etkinlik formundan elde edilen rakamsal değerlerin aritmetik ortalamaları hesaplanmış, her rolün likert ölçek değeri belirlenmiştir. Benlik algılarından elde edilen puanların cinsiyete bağlı farklılık gösterip göstermediği Bağımsız İki Örneklem T Testi (Independent Samples Test) ile test edilmiş,[21] normal dağılıma sahip olmayan değerlerde Bağımsız İki Örneklem T Testi'nin parametrik olmayan karşılığı Mann-Whitney U Testi'ne başvurulmuştur.[22] Anlamlılık düzeyi P⟨ 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

"Benim Dört Parçam" Etkinliği

Deneklerin teslim ettikleri formlardan elde edilen sonuçlar ve her rolün likert ölçeği aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1: Öğrenci "BEN"

		1		2		3		4		5			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		Likert Ölçeği
1.	Başarısız	3	1,1	10	3,6	103	37,8	117	43	39	14,3	Başarılı	3,65
2.	Hoşnutsuz	12	4,4	33	12,2	73	27,1	108	40,1	43	15,9	Hoşnut	3,50
3.	Kararsız	19	7,1	40	15	92	34,7	71	26,7	43	16,2	Emin	3,29
4.	Diğerlerinden daha kötü	10	3,7	15	5,5	138	51,4	76	28,3	29	10,8	Diğerlerinden daha iyi	3,36
5.	Sıkkın	13	4,8	28	10,4	78	28,9	87	32,3	63	23,4	Canlı	3,59
6.	Okul tarafından kızdırılmış	31	11,5	46	17,1	77	28,7	77	28,7	37	13,8	Okul tarafından mutlu edilmiş	3,16
7.	Çalışma becerileri kötü	7	2,6	29	10,7	55	20,4	118	43,8	60	22,3	Çalışma becerileri iyi	3,72
8.	Testlerde zayıf	9	3,3	17	6,2	58	21,4	110	40,7	76	28,1	Testlerde güçlü	3,84
9.	Öğretmenlerce sevilmeyen	8	2,5	9	2,9	107	34,6	99	32	86	27,8	Öğretmenlerce sevilen	3,79
10.	Okula kızgın	28	9,1	27	8,8	96	31,3	68	22,2	87	28,4	Okulu seven	3,51
	TOPLAM												35,41

Deneklerden elde edilen sonuçların likert ölçeği değerlerine bakarak 3,5 ve üzeri değerleri yuvarlaklaştırdığımızda likert ölçeği değeri 4'e tekabül etmektedir, bu da öğrencilerin, "öğrenci ben" kategorisinde; başarılı, hoşnut, canlı, çalışma becerileri iyi, testlerde güçlü, öğretmenlerce sevilen, okulu seven rollerinde, benlik algılarının yüksek olduğunu göstermektedir. Emin, diğerlerinden daha iyi, okul tarafından mutlu edilmiş rollerinin likert ölçeği değerlerine bakılarak yuvarlaklaştırıldığında likert ölçeği değeri 3 olarak belirlenir. 3 değeri kararsızlığı ifade ettiğinden öğrencilerin bu rollerde kararsız olduğu saptanmıştır.

21 A. Hamdi İslamoğlu, Ümit Alnıaçık, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5.bs. İstanbul: Beta Yayınları, 2016) syf. 309-312.

22 A. Hamdi İslamoğlu, Ümit Alnıaçık, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri,* syf: 464-466.

Tablo 2: Sosyal "BEN"

		1		2		3		4		5			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		Likert Ölçeği
1.	Güvensiz	6	2,2	12	4,4	34	12,6	76	28,2	141	52,4	Güvenli	4,24
2.	Eleştirilen	3	1,1	14	5,2	57	21,2	109	40,6	85	31,7	Kabul gören	3,96
3.	Göz ardı edilen	4	1,5	10	3,7	55	20,8	125	47,3	70	26,5	İstenilen	3,93
4.	Güçsüz	6	2,2	14	5,2	59	22,2	101	38,1	85	32	Güçlü	3,92
5.	Arkadaşsız	6	2,2	9	3,3	48	17,9	89	33,3	115	43	Çok arkadaşlı	4,11
6.	Değersiz	6	2,2	10	3,7	78	29,2	125	46,8	48	17,9	Üstün	3,74
7.	Arkadaşlık becerileri kötü	5	1,8	12	4,3	34	12,4	94	34,3	129	47	Arkadaşlık becerileri iyi	4,20
8.	Hor görülen	6	2,1	7	2,5	29	10,6	100	36,3	131	47,9	Sevilen	4,25
9.	Popüler olmayan	15	5,4	24	8,6	110	39,7	87	31,4	41	14,8	Popüler	3,41
10.	Mahcup	12	4,4	23	8,5	96	35,8	77	28,7	60	22,3	Gururlu	3,93
	TOPLAM												39,69

"Sosyal ben" kategorisinden elde edilen sonuçların, likert değerlerine bakarak yuvarlaklaştırılma yapıldığında, deneklerin, sadece popüler rolünde kararsız oldukları, güvenli, kabul gören, istenilen, güçlü, çok arkadaşlı, üstün, arkadaşlık becerileri iyi, sevilen, gururlu rollerinde yüksek benlik algısına sahip oldukları belirlenmiştir.

Tablo 3: Duygusal "BEN"

		1		2		3		4		5			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		Likert Ölçeği
1.	Şefkatsiz	5	1,8	10	2,2	13	4,7	70	25,8	177	65,3	Şefkatli	4,50
2.	Dürüst olmayan	4	1,4	33	1,4	10	3,7	92	34,4	157	58,8	Dürüst	4,47
3.	Duygusuz	9	3,3	40	0,7	32	11,8	60	22,3	166	61,7	Hassas	4,38
4.	Sabırsız	29	10,7	15	15,9	59	21,9	61	22,6	77	28,6	Sabırlı	3,42
5.	Soğuk	5	1,8	28	4,1	51	19	86	32	115	42,9	Arkadaş canlısı	4,10
6.	Mutsuz	6	2,2	46	3,7	64	23,7	103	38,2	86	31,9	Mutlu	3,94
7.	Kederli	7	2,6	29	4,8	62	23,1	99	36,9	87	32,4	Neşeli	3,91
8.	Kabul görmeyen	5	1,8	17	2,2	42	15,6	115	42,9	100	37,3	Kabul gören	4,11
9.	Korkak	7	2,6	9	2,9	49	18,2	112	41,6	93	34,5	Emin	4,02
10.	Yeteneksiz	10	3,7	27	2,9	65	24,3	103	38,5	81	30,3	Yetenekli	3,88
	TOPLAM												40,73

"Duygusal ben" likert ölçeği değerlerini göz önüne alarak yuvarlaklaştırılma yapıldığında, deneklerin, sabırlı rolünde kararsız oldukları, şefkatli, dürüst, hassas, arkadaş canlısı, mutlu, neşeli, kabul gören, emin ve yetenekli rollerinde benlik algılarının yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 4: Bedensel "BEN"

		1		2		3		4		5			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		Likert Ölçeği
1.	Kötü görünümlü	4	1,5	12	4,5	105	39,9	110	41,8	32	12,6	Çok iyi görünümlü	3,69
2.	Çok kısa	10	3,7	13	4,9	91	34,4	91	34,4	59	22,3	Yeterince uzun	3,66
3.	Çok ince	13	4,9	19	7,1	66	24,9	78	29,4	89	33,5	Olması gereken kiloda	3,79
4.	Çok ağır	14	5,3	13	4,9	52	19,9	80	30,6	102	39	Olması gereken kiloda	3,93
5.	Sakar	9	3,3	11	4,1	38	14,1	105	39,1	105	39,1	El göz koordinasyonu iyi	4,06
6.	Toy	4	1,4	5	1,8	35	13	120	44,7	104	38,8	Yeterince olgun	4,17
7.	Kötü görünen	5	1,9	7	2,6	62	23,7	117	44,8	70	26,8	Hoş görünen	3,91
8.	Zayıf	10	3,7	10	3,7	66	25	100	37,8	78	29,5	Güçlü	3,85
9.	Burnu kötü	17	6,5	28	10,7	73	27,9	70	26,8	73	27,9	Burnu hoş	3,59
10.	Saçları çirkin	12	4,4	13	4,8	49	18,2	95	35,4	99	36,9	Saçları güzel	3,95
	TOPLAM												38,6

Deneklerin kendilerini fizyolojik olarak tanımladıkları "bedensel ben" likert ölçeği değerlerine bakılarak yuvarlaklaştırılma yapıldığında, öğrencilerin, çok iyi görünümlü, yeterince uzun, olması gereken kiloda, el göz koordinasyonu iyi, yeterince olgun, hoş görünen, güçlü, burnu hoş, saçları güzel rollerinde yeterli benlik algısına sahip oldukları saptanmıştır.

Deneklerin teslim ettikleri formlardan elde edilen sonuçların likert ölçeği değerleri saptandıktan sonra cinsiyet ile benlik algısı arasında anlamlı bir fark bulunup bulunmadığı test edilmiştir. Deneklerin cinsiyete bağlı aritmetik ortalamaları Tablo 1'de görülmektedir. 50 puan üzerinden yapılan hesaplamada kız öğrencilerin "öğrenci ben" ortalamaları 36, "sosyal ben" ortalamaları 40, "duygusal ben" ortalamaları 41, "bedensel ben" ortalamaları 39, genel ortalamaları 200 puan üzerinden 155'tir. Katılımcı erkek öğrencilerin "öğrenci ben" ortalamaları 35, "sosyal ben" ortalamaları 39, "duygusal ben" ortalamaları 41, "bedensel ben" ortalamaları 38, genel ortalamaları 153'tür. Fakülte öğrencilerinin genel aritmetik ortalamaları 154'tür.

Tablo 5 Aritmetik Ortalama

Gruplar	Öğrenci Ben	Sosyal Ben	Duygusal Ben	Bedensel Ben	Toplam
Kız	36,33	39,56	40,95	38,52	155,36
Erkek	35,08	39,07	40,86	38,20	153,21

Cinsiyet ve benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için yapılan Bağımsız İki Örneklem T Testi ve normalliğin sağlanmadığı durumlarda Bağımsız İki Örneklem T Testi'nin muadili olarak başvurulan Mann Whitney U testinin sonuçları aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Bağımsız İki Örneklem T Testi(Independet Samples Test)

Tablo 6 Öğrenci "BEN"

Gruplar	Örneklem sayısı	Ortalama	Standart sapma	Serbestlik derecesi	t değeri	p değeri
Kız	168	36,33	5,504	252	1,631	,104
Erkek	86	35,08	6,237	153,836	1,567	,119

Tablo 7 Duygusal "BEN"

Gruplar	Örneklem sayısı	Ortalama	Standart sapma	Serbestlik derecesi	t değeri	p değeri
Kız	161	40,95	5,386	237	,114	,909
Erkek	78	40,86	6,532	129,328	,107	,915

Mann Whitney U Testi

Tablo 8: Sosyal Ben

Gruplar	Örneklem sayısı	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U değeri	P değeri
Kız	168	128,03	21509,50	7134,500	,871
Erkek	86	126,46	10875,50		

Tablo 9: Bedensel Ben

Gruplar	Örneklem sayısı	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U değeri	P değeri
Kız	161	120,18	19349,00	6250,000	,954
Erkek	78	119,63	9331,00		

Elde edilen anlamlılık testlerinin p değerleri "öğrenci ben" kız ,909 erkek ,915, "duygusal ben" kız ,104, erkek ,119, "sosyal ben" ,871, "bedensel ben" , 954 olarak belirlenmiştir. Tüm P⟨ 0,05'ten büyük olduğu için cinsiyet ve benlik algısı arasında anlamlı bir fark olmadığına karar verilmiştir.

Ayna Etkinliğinden Elde Edilen Bulgular

Ben kimim?

Ayna karşısında olduklarını hayal ederek formu dolduran katılımcıların, fiziksel olarak kendilerini tanımlamalarını sağlayan "ben kimim?" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında, deneklerin fiziksel görünüşlerinden memnun oldukları görülmektedir. Ayrıca, "Benim dört parçam" etkinliğinin "bedensel ben" kategorisinde, likert ölçek değer toplamının 38,6 olduğu ve bu rakamın 39'a tekabül ettiği sonucu da göz önüne alındığında, deneklerin fiziksel olarak yüksek benlik algısına sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. Deneklerin fiziksel olarak memnun olmadıkları kısımlar arasında ise, burun, boy ve kilo, gözlük, istemeyen ben ve sivilceler öne çıkan kusurlardandır. Etkinlik

sonucunda erkek öğrencilerin fiziksel kusurlarıyla daha barışık oldukları, kız öğrencilerinse bu konuda daha titiz ve hassas oldukları tespit edilmiştir.

Değer yargılarım neler?

Denekler en temel değer olarak ahlakı ilke edinmişler ve varoluş sebeplerinin ahlâki olgunluğa ulaşmak olduğunu belirtmişlerdir. İslam'ın getirdiği değer yargılarına sahip olma misyonuyla hareket ederek adaletli, insanları ötekileştirmeyen, insana, eşref-i mahlûkat oluşundan dolayı değer veren olabilme amacı gütmüşlerdir. "Benim dört parçam" etkinliğinin "duygusal ben" kategorisinde yer alan şefkatli rolüne deneklerin %91'i, dürüst rolüne %93'ü olumlu cevap vermiştir. Bu da deneklerin ahlak temelli bir değer yargı sistemi benimsediklerini göstermektedir.

Doğru ve yanlışlarım neler?

Olumsuz kişilik özelliklerini yazmaları istenen öğrenciler; kaygı, fevri davranışlar, özgüven eksikliği, tahammülsüzlük, zaman yönetimini sağlayamama, İnternet ve TV gibi çeldiricilere bağımlılık, kararları uygulamada disiplin gösterememe, yalana başvurma, sevgisini belli edememe, sürekli komplo teorileri kurgulama, ibadette gevşeklik gösterme, başına gelen bela ve musibetlerde sorgulama içine girme, yakın arkadaşı bile olsa bir başkasının başarısını hazmedememe, kendini doğru ifade edemeyeceği önyargısıyla konuşmaktan çekinerek içine kapanma, müsriflik, başkalarını dünyanın merkezine koyarak onları mutlu etmeye çalışma ve bu uğurda sürekli tavizler verme, kendi gibi düşünmeyeni dışlama ve yok sayma, doğruya yöneltmede baskıcı ve hırçın davranışlar sergileme gibi özelliklerinden rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir.

Olumlu ve beğenilen özellikleri sorulan öğrenciler kendilerini vefalı, meraklı, empati kurabilen, ailesine ve değerlerine bağlı, neşeli, yetenekli, samimi, insanları yargılama ve yaftalamadan uzak, hatalarından ders alan ve aynı hatayı tekrardan kaçınan, adaletli, kibar, azimli, sözüne sadık, pratik yönü güçlü, kriz durumlarıyla baş edebilen, toplumsal sorunlara duyarlı, kitleleri harekete geçirebilen, öğrenmeye hevesli, sabırlı ve merhametli olarak tanımlamışlardır.

Amaçlarım neler?

"Amaçlarım neler?" sorusuna verilen cevaplardan bazıları şunlardır:

- Varoluş sebebi olan ahlaki olgunluğa erişmek
- Başarısızlık karşısında umutsuzluğa kapılmak yerine üzerine giderek aşmaya çalışmak
- İyi eğitimci, iyi kul, razı olunacak evlat, hayırlı ebeveyn olmak
- Nerde olursa olsun orada olmanın hakkını verme gayretinden vazgeçmemek
- Kötüde güzeli görmeye çalışmak

- Anı en iyi şekilde değerlendirmek
- İngilizce ve Arapçayı ana dili gibi konuşmak
- Tevhid ekseninde bir hayat sürerek yeryüzünde adaletin sağlanması adına katkı sağlamak
- Başkalarına su-i misal olmaktan kaçınmak
- Dünya meşguliyetlerini ilim tahsil ederek savmak

☙ Sonuç

Bireyin dingin ve bilinçli farkındalık haliyle hareket etmesi, huzurlu bir yaşam sürmesi benlik algısını idrakiyle başlar. Benlik algısının oluşumunda ve gelişiminde ise çevresel faktörlerin büyük rol oynadığı gerçeği önümüzdedir. Özellikle anne babanın desteği ve rehberliği bireyin benliğini fark etmesinde, benlik algısını geliştirmesinde ve kendini gerçekleştirmesinde hayati önem arzeder. Ayna etkinliğine katılan öğrencilerin problem davranışlarına baktığımızda sorun davranışlarının kaynağının eksik özgüven ve gelişmemiş benlik algısı olduğunu fark ederiz. Örneğin en yakın arkadaşının başarısını hazmedemeyen öğrencinin problem davranışının kaynağı, öğrenim hayatı boyunca akranlarıyla mukayese edilmesi yahut başarılı olana sağlanan fazla iltimas olabilir. Kendini yanlış ifade etme korkusuyla konuşmaktan çekinen ve içine kapanan öğrenci, öncesinde yanlış anlaşılmış ve bu sebeple yargılanmış ya da dışlanmış olabilir. Başkalarını hayatının merkezine koyan, onların mutluluğu için kendi benliğinden vazgeçen bireyin bu davranışı zamanında kazanılmayan sevilme duygusunun bir tezahürü ve toplumda kabul görme beklentisidir. Daha öncede belirttiğimiz üzere benlik algısı farklı zamanlarda farklı seviyelerde seyredebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin son sınıfta olmaları, sınav, mezuniyet, meslek sahibi olabilme, aile ve toplumun beklentilerini karşılayabilme gibi kaygılar taşımaları stres, fevri davranışlar, tahammülsüzlük gibi sorun davranışlar sergilemelerinde büyük etkiye sahiptir. Çözümün ilk basamağı problemlerin farkına varmaktır. Bu farkındalık kazanıldıktan sonra olası çözüm yollarını belirlemek elzemdir.

İlahiyat öğrenimleri boyunca yardımlaşma ve dayanışma düsturuyla çalışan, birbirlerine omuz veren öğrenciler, sorun davranışların üstesinden de yine bu dayanışma ruhuyla gelebilir. Eğitim sistemimiz içinde yetişecek bireylerin yüksek benlik saygısına sahip olmaları, onları yetiştirecek öğretmenlerin de yüksek benlik saygısına sahip olmalarını gerektirdiği için öğretmen yetiştiren fakültelerde öğretmen adaylarının, benlik ve mesleki benlik saygılarını geliştirecek grup çalışmalarının yapılması önemlidir.[23] Grupla bir uzman önderliğinde gerçekleşecek rehberlik faaliyetleri, empati duygusunu geliştirirken kişinin kendini sevmesine, değerli hissetmesine dolayısıyla

23 Kımter Nurten, "Üniversiteli Gençlerde Dindarlık ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* c.2, sy.2, Kasım 2017, syf.19.

benlik algısını yükselterek nefs-i emmare'den nefs-i mutmainne'ye doğru bir yolculuğa çıkmasına zemin hazırlayabilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin olumlu davranışları arasında zikrettikleri, yaptığı hatayı yinelemekten kaçınma, değerlere bağlılık, insanları sınıflandırma ve yaftalamaya uzaklık, kötüde güzeli görme çabası, su-i misal olmaktan kaçınma gibi erdemler ile belirlenen hedefler göz önüne alındığında İlahiyat fakültesinde mezuniyet aşamasına gelmiş öğrencilerin, verilen eğitimden istifade ettikleri ve kâl durumundan hâl durumuna geçme mücadelesi taşıdıkları gözlemlenmiştir.

Kaynakça

Akış Yaman, Yasemin. "Mevlânâ ve Kierkegaard'da Benliğin Gelişimi". *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, c. 29, sy Güz, Ekim 2017

Aydın, Azize. *Dil-Tarih Ve Cografya Fakültesi Ögrencilerinin Değer Hiyerarşileri İle İlahiyat Fakültesi Ögrencilerinin Deger Hiyerarşilerinin Karşilaştirilmasi | Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005

Aydın, Mehmet S. "Ikbal'in Felsefesinde Insan". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 29, sy 1, 1987

Cengil, Muammer. "Hitit Üniversitesi Ilahiyat Fakültesi I. Sinif Öğrencilerinin Benlik Saygisi Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açisindan Incelenmesi". *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, sy 1, 2009

Gander, Mary J., ve Harry W. GARDİNER. *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. 3. bs, İmge Yayınları, 1993

Gürses, İbrahim. *Dindarlık ve Kişilik*. 2. bs, Emin Yayınları, 2017.

İslamoğlu, A. Hamdi, ve Ümit Alnıaçık. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı). 5. bs, Beta Basım Yayım, 2016.

Karakaya, Semra. *Dindarlik Ve Kişilik Arasindaki Ilişki, Allport Ve Fromm'un Karşilaştirmali Analizi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Kaynak, Ümre, ve Sare TERZİ. *Bilişsel Davranışçı Yaklaşıma Dayalı Grupla Psikolojik Danişma Uygulamalari Ve Programlari » anı Yayıncılık*. 2. bs, Anı Yayıncılık, 2019.

Kımter, Nurten. *Üniversiteli Gençlerde Dindarlık İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. C. 2, sy 2, 2017.

Külçe, Sümeyye Nur. *İbn Sînâ'nın Nefs Kavramı ve Modern Psikolojideki Ego Kavramının Benlik Olgusu Bağlamında Karşılaştırılması*. C. 1, sy 1, 2018.

Nefis - TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/nefis. Erişim 11 Eylül 2019.

Özsoy, Yahya. *Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri*. Temel Eğitim Kitapları, 1968.

Yalçın, Şehabettin. *Ben Neyim?*.C.1, sy 2,2011.

Sağlam, İsmail. "Çocuklarda Davranışların Şekillenmesinde Etkili Olan Faktörlere Teorik Bir Yaklaşım". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 10, sy 2, 2001, s. 16.

Üstün, Besti, vd. *Hemşirelikte İletişim Becerileri Öğretimi*. Okullar Yayınevi, 2005.